

Ministerie van Justitie en Veiligheid
T.a.v. mevrouw E.C.C. Punselie en de heer T. Heukels
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Inlichtingen bij Ronald Zijlstra
Datum 9 april 2018
Ons kenmerk B2018-012
Uw kenmerk

Onderwerp: Voorlopige reactie te geven op de aanbevelingen 7 en 13 van het deelproject 2 van het rapport "Niet langer geketend aan het huwelijk"

Geachte mevrouw Punselie en heer Heukels,

Graag voldoen wij aan uw verzoek om een voorlopige reactie te geven op de aanbevelingen 7 en 13 van het deelproject 2 van het rapport "Niet langer geketend aan het huwelijk", als opgesteld door Pauline Kruiniger van de Universiteit Maastricht.

Allereerst stellen wij vast dat de Nederlandse overheid geen rol speelt bij het ontstaan van huwelijkse gevangenschap. De Nederlandse overheid beschouwt het huwelijk in zijn burgerlijke betrekkingen. In Nederland is het geen probleem voor iemand in huwelijkse gevangenschap om bij de Nederlandse overheid te trouwen, scheiden of hertrouwen. De in het rapport beschreven mensenrechtenschendingen zijn niet het gevolg van regels van de Nederlandse overheid, maar van religieuze of buitenlandse voorschriften die vaak haaks staan op Nederlandse regelingen. Dat maakt het lastig om in het Nederlandse recht oplossingen te bieden voor problemen die het gevolg zijn van die voorschriften. Bovendien zijn ook andere maatregelen denkbaar, zoals het ter discussie stellen van religieuze regels bij de betreffende kerkelijke of buitenlandse burgerlijke autoriteiten.

Het is onmiskenbaar dat de burger problemen kan ondervinden door het niet erkennen van zijn huwelijk of echtscheiding in het buitenland. Ook kan hij problemen ondervinden op religieus gebied. Dat geldt trouwens ook, sinds jaar en dag, voor bijvoorbeeld katholieken die in de kerk getrouwd zijn: zij kunnen vaak evenmin een nieuw kerkelijk huwelijk aangaan. Een bepaling, waarin de echtgenoten bij het aangaan van hun huwelijk verklaren aan de ontbinding ervan mee te zullen werken, zal voor hen weinig verschil maken. Ook roept het analogievragen op, zoals de vraag of een bigaam huwelijk, dat niet wordt erkend, dan toch door een Nederlandse rechter zou moeten kunnen worden ontbonden? Immers, de niet-bigame partner kan anders in het buitenland als gehuwd worden aangemerkt, en daardoor problemen ondervinden.

In Nederland hechten we erg aan de scheiding van kerk en staat. Dit rapport roept in feite op om die scheiding los te laten en ons met kerkelijke huwelijksvoltrekkingen te gaan bemoeien. Wij vinden dat een verontrustende gedachte. Hoever zou die bemoeienis dan moeten gaan? En hoe verhoudt zich die bemoeienis tot de grondwettelijke vrijheid van religie?

Op zichzelf is het (sinds 1930) toegestaan om geestelijken aan te stellen als BABS. Wij adviseren om daar terughoudend mee om te gaan, omdat gemakkelijk verwarring kan ontstaan over de vraag of nu wel of niet een burgerlijk huwelijk is aangegaan. Terecht wijzen de rapporteurs erop dat duidelijk moet blijken dat het huwelijk burgerlijk is voltrokken, voordat aansluitend een begin wordt gemaakt met de kerkelijke ceremonie. De verwarring kan nog gemakkelijker ontstaan wanneer als trouwlocatie voor een kerkelijke ruimte wordt gekozen (iets wat overigens in sommige gemeenten al toegestaan wordt). Het rapport gaat, wat ons betreft, een stap te ver met de oproep aan de overheid om zelf op zoek te gaan naar religieuze trouwambtenaren.

Bovendien roept een actief beleid veel vragen op: waar moeten wij ze zoeken? Moet elke kerk/moskee/tempel/vrijmetselaarsloge/spaghettimonster zijn eigen buitengewone ambtenaar van de burgerlijke stand (BABS) krijgen? Wat als binnen een kerk de meningen verschillen over wie een geschikte BABS is? Moet de overheid daarin dan een keuze maken? Aan de hand van welke criteria? Los daarvan is het uiteraard de gemeentelijke overheid die verantwoordelijk is voor de aanstelling van BABS'en.

De keuzebepaling in de akte zal waarschijnlijk, afhankelijk van religieuze regels, per godsdienst anders moeten luiden? Wanneer een katholiek in zijn huwelijksakte aankruist dat hij zo nodig meewerkt aan echtscheiding, roept dat ook de vraag op wat de betekenis daarvan is. Immers, katholieken kennen geen echtscheiding, alleen nietigverklaring. Nietigverklaring houdt in de vaststelling dat een echtgenoot bij de voltrekking niet voldeed aan de vereisten om te trouwen. Wanneer een katholiek bij zijn huwelijksvoltrekking direct verklaart dat hij zal meewerken aan de ontbinding van zijn huwelijk, suggereert hij daarmee dus dat hij niet voldoet aan de voorwaarden om te trouwen. Dat lijkt mij een erg ongelukkige start van dat huwelijk.

De NVVB is een tegenstander van het opnemen van zaken in akten die daar niet in thuis horen. Een akte legt een wettelijk rechtsfeit vast. Het is geen contract. Het opnemen van afspraken roept nieuwe vragen op, zoals de vraag of de aangekruiste wensen ook openbaar zijn en of de aangekruiste wensen (en daarmee ook religieuze informatie) voor onbepaalde tijd bewaard mogen blijven. De verklaring maakt de akte onoverzichtelijker, maar vooral roept het de vraag op of het een goed idee is om de ambtenaar afspraken te laten vastleggen, die hij met geen mogelijkheid kan overzien.

De NVVB maakt zich met u grote zorgen over personen die het slachtoffer zijn van huwelijkse gevangenschap. De vraag is echter in hoeverre de Nederlandse overheid in staat is om situaties, die niet door overheidsregels worden veroorzaakt, met deze overheidsregels op te lossen. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij kerkelijke regels of bij buitenlandse autoriteiten en hoort daar ook te liggen.

Binnen Nederland mag iedereen die dat wil trouwen en scheiden naar burgerlijk recht. Wanneer problemen ontstaan naar religieus recht of naar vreemd recht, kan Nederland diplomatieke stappen overwegen. Maar het gaat veel te ver om de, vaak discriminerende of belemmerende, religieuze regels dan maar in ons eigen rechtsstelsel binnen te halen.

Hoogachtend,
Namens het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken

S.A.J. Rijsdijk
Voorzitter